

Wyrok ETCP - sprawa KONTAKTÓW - skarga nr 1118/06 - Nowak

Władze krajowe mają obowiązek zapewnienia wykonania prawa uprawnionego do osobistych kontaktów z dzieckiem, gdyż to do nich należy wykonywanie władzy publicznej i to one dysponują środkami umożliwiającymi pokonanie przeszkód w egzekucji.

CZWARTA SEKCJA

SPRAWA WOJCIECH NOWAK PRZECIWKO POLSCE

(Skarga nr 1118/06)

WYROK

STRASBURG

8 czerwca 2010 roku

Wyrok ten stanie się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w art. 44 ust. 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie Wojciech Nowak przeciwko Polsce,
Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), jako Izba zasiadający w składzie:
Nicolas Bratza, Przewodniczący,
Lech Garlicki,
Giovanni Bonello,
Ljiljana Mijović,
David Thór Björgvinsson,
Ledi Bianku,
Mihai Poalelungi,
oraz Lawrence Early, Kanclerza Sekcji,
Obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 18 maja 2010 roku,
Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 1118/06) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej wniesionej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na podstawie artykułu 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez obywatela polskiego, Pana Wojciecha Nowaka („skarżący) w dniu 13 marca 2006 roku.
2. Rząd polski („Rząd”) był reprezentowany przez swojego pełnomocnika Pana Jakuba Wołaszewicza z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.
3. Skarżący zarzucił, że władze krajowe nie podjęły skutecznych kroków celem zapewnienia wyegzekwowania jego prawa do kontaktu z synem, co naruszało jego prawa zagwarantowane art. 8 Konwencji.
4. W dniu 17 listopada 2008 roku Przewodniczący Czwartej Sekcji zdecydował o zakomunikowaniu skargi Rządowi. Zgodnie z Artykułem 29 ust.3 Konwencji Trybunał zdecydował o łącznym rozpatrzeniu co do meritum i dopuszczalności skargi.

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

5. Skarżący urodził się w 1966 roku i mieszka w Zawierciu.
6. W 1993 roku skarżący poślubił A.N. W 1994 roku urodził im się syn D. Później skarżący i A.N. rozstali się. Od separacji oboje mieszkają w tym samym mieście i na tej samej ulicy.
7. W dniu 3 września 1996 roku Sąd Rejonowy w Zawierciu wydał w trybie zabezpieczenia postanowienie, którym ustalił prawo skarżącego do kontaktów z dzieckiem. Zgodnie z orzeczeniem, skarżącemu przyznano prawo do kontaktów osobistych z dzieckiem w każdy wtorek i pierwszą sobotę oraz третią niedzielę miesiąca, pomiędzy godziną 16:00 a 18:30.
8. W okresie od 29 września 1996 roku do 5 października 1997 roku miało miejsce 12 interwencji Policji z Zawiercia w celu ułatwienia kontaktów skarżącego z jego dzieckiem. Interwencje te miały miejsce w miejscu zamieszkania A.N i wydaje się, że przy wszystkich tych okazjach skarżący mógł widzieć się z dzieckiem.
9. W dniu 27 maja 1997 roku Sąd Okręgowy w Katowicach orzekł o rozwiązaniu małżeństwa skarżącego przez rozwód. Wykonywanie władzy rodzicielskiej powierzono A.N. Sąd ustalił miejsce stałego pobytu D. przy matce. Skarżącemu przyznano prawo do współdecydowania o istotnych sprawach dziecka w zakresie jego wychowania i zdrowia.
10. W dniach 1 września 1997 roku, 5 maja 1998 roku i 18 maja 1999 roku skarżący złożył wnioski o ukaranie A.N. grzywną na podstawie z art. 1051 Kodeksu postępowania cywilnego. Następnie skarżący cofną te wnioski.
11. W dniu 4 marca 1998 roku Sąd Rejonowy zmienił postanowienie ustalające dotychczasową formę kontaktów osobistych skarżącego z dzieckiem, ustalając, że skarżący ma prawo do zabrania syna na dwutygodniowe wakacje pomiędzy 1 i 15 lipca.
12. W okresie pomiędzy 1 lipca 1998 roku a 18 stycznia 1999 roku Policja z Zawierciu interweniowała 9 razy w celu ułatwienia kontaktów skarżącego z dzieckiem. Tylko jeden raz przy okazji tych interwencji skarżący nie mógł zobaczyć D., ponieważ dziecko stwierdziło, że nie życzy sobie widzieć się z ojcem.
13. W dniu 15 kwietnia 1999 roku na wniosek skarżącego Sąd Rejonowy w Zawierciu wydał postanowienie nakładające na A.N. obowiązek umożliwienia skarżącemu kontaktów z dzieckiem pod groźbą nałożenia grzywny w wysokości 100 PLN.
14. W okresie pomiędzy 18 kwietnia 1999 roku a 8 czerwca 1999 roku miało miejsce 8 interwencji Policji celem wyegzekwowania kontaktu skarżącego z synem.
15. W dniu 9 grudnia 1999 roku skarżący i jego była żona zawarli ugodę sądową ustalającą prawo do osobistych kontaktów skarżącego z dzieckiem. Zgodnie z ugodą skarżącemu przyznano prawo do osobistych kontaktów pod nadzorem kuratora wyznaczonego przez sąd w celu ochrony dóbr D.
16. Matka nie postępowała w sposób zgodny z ustaleniami dotyczącymi formy kontaktów zawartymi w ugodzie sądowej. W dniu 5 stycznia 2000 roku skarżący zwrócił się do Sądu Rejonowego w Zawierciu o nałożenie grzywny na A.N. w związku z niewykonaniem ugody. W dniu 9 marca 2000 roku Sąd Rejonowy zobowiązał A.N. do umożliwienia skarżącemu kontaktów z dzieckiem (do dnia 1 maja 2000 roku) pod groźbą nałożenia grzywny.
17. W dniu 28 kwietnia 2000 roku skarżący złożył kolejny wniosek o nałożenie grzywny na A.N. W dniu 19 grudnia 2000 roku Sąd Rejonowy oddalił ten wniosek. Sąd otrzymał opinie od dwóch biegłych, w tym od psychologa i przesłuchał kilku świadków. Uznał, że A.N. nie nastawiała dziecka negatywnie przeciwko jego ojcu. Zauważył, że dziecko nie chciało uczęszczać na spotkania z ojcem. Co więcej, z powodu wymuszanych kontaktów, w szczególności dwutygodniowych wakacji w 1998 roku, D. zaczął odczuwać niepokój i stany lękowe. Sąd odniósł się również do faktu, że skarżący złożył propozycje, że zawiesi kontakty z dzieckiem przez okres 5 lat, pod warunkiem że A.N. nie będzie za ten okres dochodzić od

niego świadczeń alimentacyjnych na rzecz D. Apelacja skarżącego została oddalona przez Sąd Okręgowy w Katowicach w dniu 28 lutego 2001 roku.

18. W międzyczasie, w dniu 21 lutego 2000 roku skarżący wniósł wniosek o zmianę wyroku rozwodowego w części dotyczącej praw rodzicielskich. W dniu 18 października 2000 roku Sąd Rejonowy w Zawierciu oddalił jego wniosek.

19. Skarżący złożył odwołanie i w dniu 28 grudnia 2000 roku Sąd Okręgowy w Katowicach wydał postanowienie na mocy którego przywrócił skarżącemu pełnię władzy rodzicielskiej nad dzieckiem oraz ustalił miejsce zamieszkania D. w miejscu zamieszkania ojca. Matce przyznał prawo do współdecydowania o istotnych sprawach dziecka dotyczących wyboru szkoły i zawodu.

20. W dniu 28 grudnia 2000 roku A.N. złożyła wniosek do Sądu Rejonowego w Zawierciu o przywrócenie jej pełni władzy rodzicielskiej.

21. W dniu 23 Sierpnia 2001 roku Sąd Rejonowy oddalił wniosek skarżącego o nałożeniu na A.N. grzywny, ponieważ nie uiścił on wymaganej opłaty sądowej. Jego zażalenie zostało oddalone w dniu 15 listopada 2001 roku.

22. W dniu 12 października 2001 roku Sąd Rejonowy w Zawierciu zmienił postanowienie z dnia 28 grudnia 2000 roku. Sąd przywrócił A.N. pełnię władzy rodzicielskiej i powierzył wykonywanie jej praw nad D. oraz ustalił miejsce zamieszkania D. w miejscu zamieszkania jego matki. Skarżącemu przyznano prawo do współdecydowania o istotnych sprawach dziecka w zakresie wyboru szkoły i zawodu.

23. Zażalenie złożone przez skarżącego zostało oddalona przez Sąd Okręgowy w Częstochowie w dniu 19 grudnia 2001 roku. Sąd stwierdził, że skarżący nie miał dobrych relacji z dzieckiem a chłopiec się go obawiał. Sąd podkreślił, że skarżący nie mógłby skutecznie domagać się przyznania mu opieki nad D., ponieważ syn unikał go ilekroć go widział.

24. W międzyczasie, skarżący złożył do sądu wniosek o nakazanie wydania mu D. W dniu 27 czerwca 2001 roku Sąd Rejonowy wydał postanowienie, którym powierzył matce wykonywanie władzy rodzicielskiej na czas trwania postępowania o przywrócenie jej pełni władzy rodzicielskiej. W dniu 31 stycznia 2002 roku Sąd Okręgowy oddalił wniosek skarżącego o nakazanie wydania mu D.

25. W dniu 15 marca 2002 roku Sąd Rejonowy w Zawierciu oddalił wniosek skarżącego o nałożenie grzywny na A.M. za utrudnianie kontaktu z dzieckiem.

26. W dniu 6 października 2005 roku skarżący złożył ponowny wniosek o nakazanie wydania mu D. W dniu 14 października 2005 roku Sąd Rejonowy w Zawierciu oddalił wniosek. Skarżący nie zaskarżył tego orzeczenia.

27. W dniu 16 grudnia 2005 roku skarżący złożył wniosek o przywrócenie mu pełnej władzy rodzicielskiej. Jego wniosek został oddalony przez Sąd Rejonowy w Zawierciu w dniu 28 lipca 2006 roku. Sąd orzekł, że D. mieszkał z matka, z którą miał bardzo bliskie relacje i w najlepszym pojętym interesie dziecka było to, aby z nią pozostał. Sąd odniósł się do zeznań dziecka (dwunastoletniego wówczas), że matka nie utrudniała jego kontaktów ze skarżącym. To sam D. unikał kontaktów z ojcem. Sąd następnie zauważył, że pomiędzy rokiem 2001 a 2005 (kiedy A.N. złożyła wniosek o podwyższenie świadczenia alimentacyjnego) skarżący nie próbował kontaktować się ze swoim synem i wykonywać swojego prawa do kontaktu z dzieckiem. Ich kontakt był ograniczony do przypadkowych wizyt na ulicy, jako że mieszkali w okolicy. Apelacja skarżącego od tego postanowienia została oddalona przez Sąd Okręgowy w Częstochowie w dniu 27 września 2006 roku.

28. W dniu 24 marca 2006 roku skarżący zwrócił się do sądu o nałożenie grzywny na matkę za utrudnianie mu kontaktów z D. W dniu 22 czerwca 2006 roku Sąd Okręgowy oddalił jego wniosek. Skarżący nie odwołał się od tej decyzji.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

29. Właściwe prawo krajowe dotyczące egzekucji prawa rodzica do osobistych kontaktów z dzieckiem zostało przytoczone w wyroku Trybunału w sprawie P.P. przeciwko Polsce, skarga nr 8677/03, § 69-74, z dnia 8 stycznia 2008 roku.

PRAWO

I. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 8 KONWENCJI

30. Skarżący zarzucił, że władze polskie nie podjęły skutecznych środków w celu wyegzekwowania jego prawa do osobistych kontaktów z synem D. Zarzucił on naruszenie artykułu 8 Konwencji, zgodnie, z którym:

“1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób.”

31. Rząd zakwestionował te zarzuty.

A. Dopuszczalność skargi

32. Rząd przedstawił zarzuty wstępne, że skarżący nie wykorzystał wymaganych środków krajowych. Podkreślił, że skarżący nie złożył środków odwoławczych od postanowień rozstrzygających o jego wnioskach dotyczących praw rodzicielskich. Nie złożył, również środków odwoławczych od orzeczenia o rozwodzie i od postanowień dotyczących nałożenia grzywny na matkę. W dodatku, po 2005 roku nie złożył kolejnych wniosków o przyznanie mu pełni władzy rodzicielskiej nad D. Wreszcie podkreślił, że skarżący nie złożył skargi konstytucyjnej, w której zakwestionowałyby przepisy Kodeksu prawa rodzinnego i opiekuńczego.

33. Skarżący odpowiedział, że wykorzystał wszystkie dostępne środki w jego sprawie.

34. Trybunał zauważa, że w omawianej sprawie skarżący nie zakwestionował sposobu ustalenia kontaktów określonych w postanowieniach z dnia 3 września 1996 roku, 9 grudnia 1999 roku i w wyroku rozwodowym. Podnosił tylko, że władze krajowe nie podjęły odpowiednich środków, aby wyegzekwować wykonanie jego prawa do osobistych kontaktów z synem.

35. W związku z tym, Trybunał zauważa, że prawdą jest, iż skarżący nie złożył środków odwoławczych od postanowień wskazanych przez Rząd. Wniósł, jednak środki odwoławcze od innych orzeczeń wydanych w sprawie (zobacz paragraf 15, 18, 19), ponadto, wszczął postępowanie egzekucyjne i zwrócił się do sądów krajowych o nałożenie grzywny na A.N., za niestosowanie się do rozstrzygnięć ustalających sposób osobistych kontaktów z dzieckiem (zobacz paragraf 10, 16, 21 i 25 powyżej).

36. W zakresie w jakim Rząd zauważył, że skarżący powinien wnieść skargę konstytucyjną,

Trybunał zauważa, że skarżący nie kwestionował właściwych przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, podniósł jedynie, że władze nie wyegzekwowały jego prawa do osobistego kontaktu z synem.

37. Mając na uwadze powyższe, Trybunał uważa, że skarżący uczynił zadość wszystkim wymaganiom w celu wykorzystania krajowe środków odwoławczych. A zatem, Trybunał oddala zarzuty rządu.

38. Trybunał stwierdza, że skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu Artykułu 35 § 3 Konwencji. Stwierdza dalej, że nie jest ona niedopuszczalna z jakichkolwiek innych powodów. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

B. Meritum skargi

1. Skarżący

39. Skarżący twierdził, że doszło do ciągłego naruszenia jego prawa do poszanowania życia rodzinnego. Wielokrotnie wszczynał postępowania mające na celu umożliwienie mu regularnych kontaktów z synem. Stwierdził dalej, że matka dziecka wywierała negatywny wpływ na D. W rezultacie, emocjonalne więzi pomiędzy nimi uległy rozluźnieniu pomimo zamiaru i celu zostać wykluczony z procesu wychowywania dziecka. Twierdził, że doprowadziło to do naruszenia art. 8 Konwencji.

2. Rząd

40. Rząd podkreślił, że sam skarżący był odpowiedzialny za nierozwijanie emocjonalnych więzi z jego synem i za osłabienie ich relacji. Nalegał na wyegzekwowanie jego prawa do osobistych kontaktów, nawet wówczas, gdy dziecko było chore. W chwili obecnej, D. będąc nastolatkiem nie zabiega o kontakt ze skarżącym, pomimo faktu, że obaj mieszkają na tej samej ulicy, w tym samym mieście.

41. Rząd wskazał na ustalenia sądów krajowych, z którymi skarżący wywierał negatywny wpływ na swojego syna.

42. Zauważył nadto, że skarżący wykonywał swoje prawo do osobistych kontaktów z dzieckiem w obecności Policji i kuratorów sądowych. Rząd podsumował, że władze uczyniły wszystko, co mogły, aby zapewnić skarżącemu skuteczną ochronę jego prawa do poszanowania życia rodzinnego.

3. Ocena Trybunału.

43. Związek pomiędzy skarżącym a jego synem zalicza się do „życia rodzinnego” w rozumieniu art. 8 § 1 Konwencji. Nie jest to kwestią sporną.

44. Zasadniczym celem artykułu 8 Konwencji jest ochrona jednostki przed arbitralnym działaniem władz publicznych. Dodatkowo zawarte są w niej pozytywne zobowiązania do skutecznego „poszanowania” życia rodzinnego. W obydwu kontekstach należy mieć wzgląd na zachowanie odpowiedniej równowagi pomiędzy konkurencyjnymi interesami jednostki i całego społeczeństwa jako całości; w obydwu kontekstach Państwu przysługuje odpowiedni margines swobody oceny (zobacz Hokkanen przeciwko Finlandii, wyrok z dnia 23 września 1994 roku, Seria A nr 299, str. 20, § 55).

45. Gdy środki, o które chodzi, dotyczą sporu rodziców w sprawie ich dzieci, nie należy do Trybunału zastępowanie właściwych organów krajowych w regulowaniu kwestii kontaktów, ale raczej zbadanie pod względem zgodności z Konwencją decyzji wydanych przez organy krajowe w ramach wykonywania ich swobody uznania. Dlatego należy ocenić, czy powody rzekomo usprawiedliwiające jakiegokolwiek środki podjęte przez wzgląd na korzystanie przez skarżącego z jego prawa do poszanowania życia rodzinnego są właściwe i wystarczające (zobacz Olsson przeciwko Szwecji wyrok z dnia 24 marca 1988 roku, Seria A nr 130 str. 32,

§ 68).

46. Obowiązek podjęcia przez władze państwowe działań zmierzających do ułatwienia kontaktu temu z rodziców, który po rozwodzie nie sprawuje opieki nad dzieckiem, nie jest jednak absolutny (*mutatis mutandis*, Hokkanen, *op. cit.*, § 58). Zasadniczą kwestią jest, czy władze podjęły wszelkie niezbędne kroki w celu ułatwienia kontaktu, jakich można było oczekiwać w specjalnych okolicznościach każdej tego typu sprawy (*mutatis mutandis*, Hokkanen, *op. cit.*, § 58).

47. Badając, czy niewypełnienie porozumienia dotyczącego kontaktów przez sądy krajowe prowadzi do braku poszanowania życia rodzinnego skarżącego, Trybunał musi zachować równowagę pomiędzy różnymi interesami osób zaangażowanych, a mianowicie: dobra syna skarżącego i jego matki, interesu skarżącego i interesu ogółu w zapewnieniu poszanowania rządów prawa (zobacz *D.v. przeciwko Polsce (dec.) skarga nr. 82115/02*, 14 marca 2006 roku)

48. W świetle powyższych reguł, decydujące w tej sprawie jest, czy władze polskie powzięły wszystkie konieczne kroki w celu ułatwienia wykonania prawa skarżącego do osobistych kontaktów z dzieckiem z dnia 3 września 1996 roku, 4 marca 1998 roku i 9 grudnia 1999 roku. Zgodnie z postanowieniem ustalającym prawo do kontaktów, skarżący początkowo uprawniony był do kontaktów z D., w każdy wtorek i każdą pierwszą sobotę i trzecią niedzielę każdego miesiąca przez dwie i pół godziny. Następnie uprawniony był do zabrania D. na dwutygodniowe wakacje.

49. Trybunał zauważa, że władze krajowe miały obowiązek zapewnienia wykonania prawa skarżącego do osobistych kontaktów z dzieckiem, gdyż to do nich należy wykonywanie władzy publicznej i dysponowały środkami umożliwiającymi pokonanie przeszkód w egzekucji. W tym względzie, Trybunał zauważa, że pomiędzy rokiem 1996 a 1997 Policja z Zawiercia interweniowała 12 razy ułatwiając dostęp skarżącego do syna (zobacz paragraf 7 powyżej). W 1998 roku dziecko spędziło dwutygodniowe wakacje ze skarżącym (zobacz paragraf 11 powyżej). Kolejne wizyty w latach 1998 - 1999 były również ułatwiane przez interwencję Policji. Wydaje się, że we wszystkich przypadkach, za wyjątkiem jednego, skarżącemu udało się zobaczyć z synem (zobacz paragraf 12 powyżej). Wreszcie, wniosek skarżącego o umożliwienie kontaktów z dzieckiem doprowadził ostatecznie do wydania przez sąd postanowienia z dnia 9 marca 2000 roku (zobacz paragraf 13 powyżej).

50. Trudności w zaaranżowaniu kontaktów w omawianej sprawie były spowodowane rzeczywiście w znacznej mierze wzajemną niechęcią pomiędzy skarżącym a jego byłą żoną, a w dalszej kolejności nastawieniem dziecka.

51. Trybunał zauważa również, że konflikt pomiędzy skarżącym a A.N. szczególnie utrudniał władzom krajowym podjęcie działań w celu wyegzekwowania prawa skarżącego do osobistych kontaktów z dzieckiem. Już w 2000 roku biegli zauważyli, że D. cierpiał na niepokój i zaburzenia lękowe w wyniku wymuszanych kontaktów z ojcem (zobacz paragraf 19 powyżej). Z upływem czasu D. dojrzał i był w stanie podjąć samodzielną decyzję co do swoich kontaktów z ojcem. Trybunał zauważa, że władze krajowe były również świadome tego, że natura kontaktów skarżącego z D. zaczęła zależeć nie tylko od nastawienia matki dziecka, ale również od własnej woli chłopca (zobacz paragraf 12, 17 i 23 powyżej).

Dodatkowo, Trybunał zauważa, że pomiędzy 2001 a 2005 rokiem skarżący nie dążył do jakiegokolwiek kontaktu z D., co zostało zauważone przez sąd krajowy (zobacz paragraf 27 powyżej). Trybunał przypomina w tym miejscu, że nie dąży do zastępowania organów krajowych przy wykonywaniu ich obowiązków w zakresie władzy rodzicielskiej, ale raczej do zbadania, czy orzeczenia wydane przez organy krajowe w ramach wykonywania ich marginesu swobodnej oceny są zgodne z Konwencją.

52. Powyższe rozważania są wystarczające do tego, by pozwolić Trybunałowi dojść do przekonania, że nie doszło do naruszenia art. 8 Konwencji.

Z TYCH PRZYCZYŃ TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. Uznaje skargę za dopuszczalną;
2. Uznaje, że nie doszło do naruszenia artykułu 8 Konwencji;

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie dnia 8 czerwca 2010, zgodnie z artykułem 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Lawrence Early Nicolas Bratza
Kancierz Sekcji Przewodniczący